

ФИЛОСОФИЯ НА МЕНИДЖМЪНТА НА КЛАСА (ЧАСТ 2)

Кристоф Айххорн

Център за психологическа подкрепа на деца – Граубюнден, Швейцария

I. Как ритуалите структурират учебния час

Идеалният учебен час и добрите отношения между учители и ученици са възможни само тогава, когато в класа има ред. Основна роля за това играят ритуалите.

Превантивните действия – алфата и омегата при мениджмънта на класа

Герлинде Габриел обяснява на своите насядали в кръг петокласници една задача. Вече е приключила, когато един ученик ѝ задава допълнителен въпрос. Докато госпожа Габриел отговаря, учениците от първия ред стават, за да разменят местата си. При това не отиват директно на местата си, а започват да се разхождат из класната стая. Един от тях взема чужда гума и я хвърля, а потърпевшият, естествено, протестира.

Какво се случва обикновено? Учителят, естествено, наказва ученика. Така и трябва да направи, защото не може просто да подмине подобно поведение. А как бихте го санкционирали Вие? Като му дадете да препише текст? Да го изправите пред класа? Или незабелязано да го смърчите? Да приемем, че в последно време този ученик се е държал така няколко пъти! Ще проведете ли с него специален разговор, за да му обясните, че няма да толерирате подобно поведение в бъдеще?

Мислите ли, че след подобни санкции въпросният ученик един ден ще се промени? По-скоро не. Санкциите са по-скоро неубедителен инструмент за положително влияние върху поведението на ученика.

Мениджмънтът на класа има за цел в най-добрия случай да избегне тези санкции или да ги допуска само в изключителни случаи.

„Managing transitions“

Заслугата на Jacob Kounin (1976) е в това, че той пръв разбира огромното значение на мениджмънта на класа. В словосъчетанието „**managing transitions**“ той включва ситуации в класната стая, като:

- преместването от заниманията в кръг към местата по чиновете;
- отиването от класната стая към физкултурния салон;

– ставането от мястото и отиването за взимане на някакви материали, необходими за работа, и т.н.

Всички тези ситуации са предпоставка за нарушаване на реда и атмосферата в класната стая. В такива случаи най-доброто решение за организация е спазването на някакви ритуали.

Ритуали

Ето как процедира Рикарда Граф. Тя обяснява на учениците своите очаквания. Преместването от работата в кръг до местата за сядане трябва да се случва в следната последователност:

- още докато учениците седят в кръг, проверявам дали всички са разбрали поставената от мен задача;
- учениците напускат местата си в кръга само след като съм им дала специално позволение, при това с определен сигнал;
- всеки се придвижва директно към мястото си;
- там започва незабавно да изпълнява поставената му задача.

Обсъжда със своите ученици промяната, към която се стреми

„Вие също забелязахте, че преместването от кръга към местата не се получи добре. Как бихме искали това да се случва в бъдеще?“. И в заключение добавя: *„Какви са предимствата за вас, ако в бъдеще преместването протича гладко?“*. Например: всички ще се чувстват по-добре, ще учат по-добре и ще спестяват време. Естествено, тя изписва тези предимства на дъската.

Или тя казва само: *„Бих искала преместването от работа в кръг към местата за сядане да се подобри. За целта предлагам да направим следното...“*.

Това обаче съвсем не означава, че нейните ученици ще се съобразяват с предложението ѝ. Трябва да направим още нещо, за да накараме учениците си редовно да спазват взетите мерки! Но как?

Обяснява процеса

Госпожа Граф обсъжда с учениците си как в бъдеще ще става смяната на местата. После го записва на дъската:

- напускам мястото си в кръга едва когато учителката е подала сигнал за това;
- отивам до мястото си по най-краткия път;
- незабавно започвам работа по поставената ми задача.

Проверява дали всички ученици са разбрали точно указанията

За целта посочва произволно някой ученик, който още веднъж да обясни процеса. Важното в случая е обяснението да не бъде отправено към госпожа Граф, а към съучениците.

За по-голяма убедителност предлага и на един от учениците, който обикновено има „по-провокативно“ поведение, да разясни ритуала пред останалите. Предимствата на този подход са следните:

– ученикът инструктира сам себе си и по-убедително се самоидентифицира с ритуала;

– учениците се впечатляват, когато именно такъв ученик говори за ред.

Но и това отново не гарантира, че всички ученици ще се придържат към правилата. За по-нататъшните действия има различни варианти.

Вариант 1. Нормално упражнение

Госпожа Граф казва: „*Хайде сега да се упражним*“. Да приемем, че тя вече два пъти е репетирала ритуала, но той все още не протича гладко. Сега какво? Би могла да каже: „*Що за клас сте? Вече два пъти репетираме и не можете да го направите*“. И какъв ще бъде ефектът? Просто ще провокира съпротивата на учениците си.

Затова тя казва: „*Вече е много по-добре, в сравнение с първия път. Повечето от вас успяха да се справят. Отлично. Да опитаме още веднъж и ще се получи*“. По този начин гласът ѝ изразява доверие и оптимизъм.

Тя държи ритуалът да се спазва на сто процента. Да приемем, че при следващото упражнение учениците вече са достигнали целта, но не напълно. Сега госпожа Граф би могла да си каже: „*Вече направихме упражнение три пъти. Почти всички се справиха много добре. Не бих искала да си развалям отношенията с учениците. Да оставим нещата така засега. Следващия път ще се опитам да изисквам повече*“. Подобна реакция е разбираема, но неблагоприятна. Защо?

Защото учениците на госпожа Граф ще забележат, че тя „не държи толкова на точността“. И какво ще стане при следващото нейно изискване? Естествено, ще решат, че и този път напътствията могат да не бъдат изцяло спазени. Това мигновено ще накърни авторитета на госпожа Граф.

За да може ритуалът да протече успешно:

– по време на упражнението госпожа Граф трябва да има предвид, че сред учениците ще възникне съпротива, но това не може да бъде повод за отстъпление;

– тя не бива да се замесва в дълги дискусии и трябва непременно да се откаже от забележки, критика и друга форма на негативна комуникация, а да остане делова и любезна;

– тя трябва задължително да общува позитивно, да насочва мненията и постъпките на своите ученици в положителна посока, като ги мотивира да влагат старание в упражнението.

Главното предимство на този подход е, че госпожа Граф се позиционира като преподавател и учител, който държи на онова, което е казал.

За Wahl, Weinert и Huber (1984) основната причина за вълненията в класната стая е обстоятелството, че учителят се задоволява с постигнат наполовина успех и продължава заниманието веднага щом вълнението е поутихнало, но не е преминало изцяло. Споменатите автори пишат: „Наистина, учителите винаги успяха да се преборят с подобни особено натрапващи се смутители и

действително да намалят непрекъснатото нарастващия шум. Но те не обръщаха внимание на това дали наистина всички ученици в класа показват желаното поведение, а много по-често се опитваха с повишен тон да надвикат продължаващото вълнение.“

Отправя похвала към целия клас

Когато ритуалът за пръв път протича успешно, госпожа Граф отправя похвала към целия клас: *„Днес смяната протече великолепно. Вие станяхте съгласно моя сигнал и отидохте право по местата си. Почти всички веднага започнаха работа върху задачите си. Отлично!“*.

Постоянно прави това и през следващите дни

Обърнете внимание, че по този начин тя още веднъж обяснява пред целия клас отделните стъпки на ритуала, но го прави чрез признание и похвала, т.е. в позитивен тон. Така всяко следващо придържане към правилата става по-атрактивно за учениците.

Вариант 2. Разпределяне на учениците в групи

Госпожа Кунц разделя класа си на групи. За да направи смяната от работата в кръг към сядане по местата, тя казва: *„Групи 3 и 4 да отидат по местата си“*.

Преместването по групи до местата за сядане е по-удобно за учителя и не дава възможност за объркване и настъпване на хаос в класната стая, за разлика от това всички да скочат и да хукнат едновременно. Тя избира групите на случаен принцип, така че нейните ученици да не знаят кога тяхната група ще бъде наред.

Вариант 3. Един ученик демонстрира ритуала пред всички

След като господин Клайс е обяснил ритуала на своите ученици, той пита: *„Любопитен съм кой от вас би желал да демонстрира ритуала?“*. Няколко ученици вдигат ръка. Учителят избира за демонстрацията един, за когото е сигурен, че ще я направи успешно. После го поздравява и казва: *„Кой друг иска да покаже, че може да се справи?“*. Обаждат се няколко ученици. Сега те трябва да извършат ритуала заедно. След това идва ред на всички момчета, а после – на всички момичета.

Дългосрочно затвърждаване на ритуалите

По тази точка мнозина учители допускат неволна грешка. Те повече или по-малко се задоволяват само с упражняването. Но по-този начин не прибират плодовете от досега вложените усилия. Просто трябва да правим разлика между извършената първа стъпка и дълготрайното усвояване на действията. Казано по друг начин: дори ако ритуалът няколко пъти е протекъл перфектно, учителят трябва да продължи трайно да следи за спазването му.

Намесва се незабелязано

Да приемем, че смяната на местата е извършена успешно, но Юлиан още не е започнал работата си. Какво да направим? Наистина учителят може да

извика пред всички: „Юлиан, кога всъщност мислиш да започнеш?“. От гледна точка на управлението подобна намеса е погрешна, защото:

- изобличава Юлиан пред класа;
- допълнително засилва напрежението;
- отвлича вниманието на учениците.

Вместо това:

- влиза във визуален контакт с ученика;
 - приближава се незабелязано до него;
 - след това тихо му казва: „Юлиан, моля те реши задачата на страница 8!“.
- Така кратко и ясно му напомня какво трябва да направи;
- след това го изчаква да започне, т.е. остава близо до него и го следи с поглед, така снижава напрежението и му сигнализира, че няма да го смъмри пред всички;
 - тя обаче едновременно следи и случващото се в класа, за да регистрира своевременно евентуални вълнения, преди да са се разраснали;
 - ако Юлиан е решил първата си задача, тя се навежда към него и му казва с окуражителен тон: „Отлично, Юлиан, ти вече реши първата задача. Продължавай така“.

Да превърнем „опозиционерите“ в свои съюзници

Да приемем, че искате да упражните ритуала със своя клас, обаче имате някои ученици, които проявяват „опозиционно“ поведение. Отчитате, че при упражнението те по-скоро ще се отцепят, отколкото, че ще се оставят да бъдат привлечени. Как бихте процедирали?

В деня преди упражняването на ритуала госпожа Граф води предварителен разговор с Карло – един от „опозиционерите“. Обяснява му как изглежда ритуалът и описва неговите предимства – например, че всички ще се чувстват по-добре, когато влязат спокойно в класната стая. След което допълва: „А утре можеш да изпълниш ритуала пред останалите, след като аз го представя на дъската. Как мислиш?“. Накрая приключва разговора с думите „Карло, благодаря ти за съдействието – просто чудесно!“.

Изграждане на отношения

В основата на мениджмънта на класа стоят добрите отношения между учители и ученици, добрият вътрешен климат и превантивно насочената организация на учебните часове.

Меси пак е вкарал гол

Госпожа Крамер описва Мурат като свит и неконтактен. Познанията по немски език и резултатите на петокласника са много слаби. „Аз самата не мога истински да го опозная, а той не казва и дума“. Когато господин Кунц поема класа, веднага разбира, че трябва да изгради добри отношения с ученика, преди да настъпят първите затруднения. Той решава да заговори Мурат

още в първия ден на новата учебна година. Но как? Просто го пита какво най-много обича да прави, когато не е на училище. Отговорът е: „*Да играя футбол*“. Но на въпроса защо това му харесва ученикът не отговаря.

Господин Кунц обаче не се отказва. „*Попитам го кой е любимият му играч?*“. Елементарен въпрос, на който вероятно може да отговори. Той веднага посочи Меси. „*Направо е страхотен!* – казва господин Кунц – *И защо точно той?*“. Но отговор отново няма. Не е толкова лесно да се влезе в контакт с Мурат, мисли си учителят и се сеца за мнението на своя колега за ученика.

След това обмисля как да започне разговора на следващия ден. „*Мурат, ти каза, че Меси е твоят любим играч. Той в кой отбор играе?*“. Следва отговор, който господин Кунц използва, за да вметне: „*Направо страхотни голове вкарва, нали?*“, но едно сухо „*Да*“ приключва и този разговор.

За следващия път господин Кунц измисля нещо по-особено – носи му снимка на Лионел Меси, която е намерил в интернет. „*Виж какво съм ти донесъл, Мурат!*“. Ученикът е истински изненадан и зарадван, но не казва почти нищо, нито дори „*Благодаря!*“. Но това не смущава учителя. Откъде Мурат може да познава вежливото общуване, след като родителите му не отдават значение на това? Той не е виновен.

За следващия ден е предвидено упражнение по четене. Господин Кунц дава на Мурат кратък текст със снимки на Меси. Ученикът трябва да прочете две изречения, а ако му харесва, и повече. Естествено, за господин Кунц това е добър повод за похвала. „*Браво, Мурат, ти прочете четири изречения. Искати ли следващия път да прочетеш и нататък?*“. Отговорът на Мурат е положителен.

На седмия ден господин Кунц не намира време за Мурат. Тогава за пръв път ученикът сам се обръща към своя учител: „*Знаете ли как игра вчера Меси?*“. Господин Кунц, естествено, не знае. Мурат заявява гордо: „*Той пак вкара гол*“. Учителят е зарадван: „*Браво, ти искаш да станеш добър като Меси, нали?*“. Очите на Мурат светват и господин Кунц разбира, че е на прав път. Постепенно възниква взаимна симпатия.

Най-важните аспекти на този подход:

- учениците с ограничена комуникативна компетентност:
 - имат нужда от прости въпроси;
 - отговарят елементарно, често с една дума;
- разговорите с тях са много кратки;
- ако имате в класа си ученик като Мурат, разумно е например да не му задавате комплексни въпроси пред целия клас, защото те ще го затруднят;
- малките подаръци, които предизвикват в ученика емоции, в повечето случаи са по-важни от многото приказки;
- по-добре заложете на повече и дребни поводи за разговор, отколкото на единствен и непълноценен разговор, който ще претовари ученика и диалогът ще бъде принудителен;

- поставяйте изпълними изисквания на учениците си;
- опитайте се да предизвикате интересите на ученика – Мурат е прочел текст за Лионел Меси, по-късно господин Кунц му предлага да избере между актуална спортна статия и интервю с футболиста. По този начин учителят се съобразява с потребностите на ученика.

Много хора смятат, че създаването на добри отношения с някого друго става случайно и се дължи на обстоятелства, върху които не може да се повлияе. Днес знаем, че това не е така и че разполагаме с много възможности за изграждане на добри отношения с другите.

Индивидуален подход в отношенията

През последните години много учители развиват великолепни идеи за професионално и индивидуално общуване със своите ученици, като им поставят съобразени с нивото им и изпълними задачи, с което им дават възможност да покажат своите знания.

Вие също можете да изградите индивидуални отношения с учениците си, като дискутирате с тях теми, които ги интересуват и занимават – много от преподавателите го правят интуитивно. При ученици с провокативно поведение трябва да следвате този път системно, редовно, целенасочено и понякога упорито, защото в противен случай няма да постигнете желаните отношения.

Нима това не е поне толкова важно, колкото индивидуалният подход по математика или немски език?

Наистина ли учениците учат по-добре, когато са в добри отношения с учителя? Днес отговорът на този въпрос категорично е положителен. Учениците имат по-положително отношение към ученето, влагат самоинициатива и работят по-заинтересувано и ангажирано, когато се разбират добре с учителя. Те са по-доволни, влизат в по-близки отношения със съучениците си и по-рядко имат негативни прояви. При по-страхливите ученици близостта с учителя потушава дори изпитната треска.

Изграждане на отношение към учениците

Възможни варианти са:

1. Да събере предварителна информация за хобита, предпочитания и интереси на учениците:

- по кои теми, събития, ситуации и активности най-лесно можете да запrikaзвате ученика или да го мотивирате? (например интернет, посещения на младежки клубове, красота, мода, козметика);

- как да заговоря ученика по съответната тема;

- как да поздравя ученика в първия учебен ден;

- как да покажа на ученика, че го ценя;

- коя форма на похвала и признание (например мимоходом подхвърлен комплимент) най-добре съответства на ученика.

2. Да дам възможност за изява на компетентността, например:
 - как да предоставя на ученика възможност за изява на компетентността му още в първия учебен ден;
 - как да реагирам, когато ученикът дава неверни отговори или прави грешки;
 - А. „Благодаря ти за участието, Сем!“
 - Б. „Благодаря, Сем, как ти хрумна това?“
 - В. „Благодаря за твоя принос, Сем.“
 - Г. „Благодаря ти, че сподели с нас идеите си, Сем.“
3. Да разбере социалната позиция на ученика в класа.
Ученикът добре ли е интегриран социално в класа? Ако не е, как да му помогнем да осъществи връзка със съучениците си? Например ученици, които имат близки хобита.

След първия учебен ден

Напишете списък на най-важните впечатления. Имаше ли ситуации, при които учениците реагират положително към Вас? Какво позитивно можете да събудите у ученика при един кратък контакт във втория учебен ден? Но и друго: имаше ли особени трудности? Ако „да“, какво ще направите, ако те се повторят и на следващия ден?

Приоритети при изграждане на отношенията

Времето и енергията на учителите са силно ограничени. Затова непрекъснато трябва да си поставяте въпроса за приоритетите. Няма учител, който да може да подходи с всички ученици по начина, по който го прави господин Кунц с Мурат, следователно тази степен на ангажираност трябва да се запази за определени групи ученици. Но за кои именно? Ето някои възможни групи:

- ученици с провокативно поведение;
- ученици, изпитващи затруднения, например с недостатъчни познания по немски език;
- социално изолирани ученици.

Грешки при изграждане на отношенията

Почти всички учители търсят добри отношения със своите ученици и познават важността на връзката. Въпреки това мнозина правят грешки, без да искат и незабелязано, например:

- прекалено късно осъществяват контакт с „провокативни“ ученици;
- рядко общуват спонтанно с тях;
- твърде малко залагат на индивидуалния разговор;
- бързо се отказват.

Изпреварване на провокативното поведение

„Урокът е тъп!“ – обявява един шестокласник. „Блузата Ви стои много секси!“ – подвиква един деветокласник на младата учителка. А когато госпожа Габриел поглежда към дъската, на нея пише: „Госпожа Габриел има особен аромат“.

Как да реагирате в подобни ситуации? Много ученици, които искат да провокират, просто проверяват кога учителят ще си изпусне нервите. Добра реакция: не обръщайте внимание. Или друг вариант: приемоте с хумор. При следващото занимание госпожа Габриел изписва на дъската марката на парфюма си. Всички се смеят – и тя заедно с тях.

В някои класове с „провокатори“ учителите дори съставят списък на възможните ученически провокации, за да могат да реагират невъзмутимо, ако се стигне до там.

Но понякога нещата само изглеждат провокативни. Когато Карин за трети път не е имала време да си напише домашното, учителката реагира несдържано. Колко пъти е обяснявала на Карин, че подготвянето на домашното е страшно важно. Дори е водила специален разговор с класа по този въпрос. След известно време обаче се разбира, че Карин е с по-ниски интелектуални способности и често изобщо не е в състояние самостоятелно да си подготви домашната работа.

Отчитане на емоционалното състояние на учениците

Основен елемент в мениджмънта на класа е способността на учителя да регистрира емоционалното състояние на учениците си, следователно дали един ученик е превъзбуден, изпитва страх или е напрегнат. Целта е да може да го подкрепи. Това също изисква отношение.

Госпожа Шнайдер отива и по-нататък. Тя обсъжда с учениците си и въпроси като: Какво мога да направя, ако:

- съм ядосана на някой съученик?
- моята най-добра приятелка изведнъж не иска и да чуе за мен?
- се страхувам да покажа вкъщи лоша бележка?
- съм тъжна и разочарована от лоша бележка?
- другите не ме допускат при тях, отбягват ме и съм принуден да стоя сам в междучасието?
- някой съученик ме удари?

Именно при изграждането на отношенията с учениците трябва да се действа превантивно, преди още да настъпят проблемите.

II. Родителите – най-важните партньори на учителите

Въпреки трудните условия учителите успяват да изградят добри отношения с повечето родители на своите ученици. В такива случаи родителите оценяват работата на учителя и двете страни действат съвместно. Естествено, има и изключения, които водят до негативни за учебния процес последици. Проблемите в процеса на обучение и проблемите с дисциплината се развиват динамично и тяхното преодоляване става все по-трудно. Затова всеки учител има полза от активното сътрудничество на родителите и е добре да изгради активни съвместни действия с тях.

Тринадесетгодишният Дарио се връща у дома ядосан. „Господин Пенг дава най-ужасните задачи за домашно. За утре трябва да препишем цялата статия за сечивата от каменната ера“. Баща му също не смята идеята за добра. „За какво е това преписване?“, мисли си той. А на жена си казва: „Все още преподават както преди 20 години“. Дарио интуитивно усеща критичното отношение на баща си. Въпреки Дарио постоянно подмята негативна информация към този учител и насажда отрицателно мнение и у баща си. Докато на практика нещата са съвсем различни. Дарио е трябвало да препише текста, защото грубо е ударил свой съученик по гърба. У дома обаче той изобщо не споменава за това.

Какво печелите от доброто сътрудничество с родителите?

Следствие на специалната връзка, която родителите имат със своите деца, те оказват значително влияние върху поведението им в училище. Независимо дали се отнася до спазване на правилата в час, или става въпрос за отношение към съучениците – всички тези неща в голяма степен са повлияни от семейството.

Родителите имат сериозно влияние не само върху това как детето им ще се държи в училище, но и върху неговите учебни и работни навици. Според изследване на Markus Neuenschwander учителското мнение има тежест едва около 10 – 15 % върху учениците, докато влиянието на родителите е в рамките на 30% до 50 %. Neuenschwander прави следното заключение: *„Ако родителите имат положителна нагласа към училището, тя се предава и на децата“*. И обратно. Тогава обаче работата на учителя става изключително трудна, най-вече защото детето не само не се учи добре, но и се опитва да компенсира своите незадоволителни резултати с проблемно поведение. И това става почти във всички класове.

В случай че отношенията Ви с родителите са добри, Вие в качеството си на учител трябва да засилите влиянието си върху ученика. Ако родителите на Вашите ученици стоят зад Вас, разполагате с многобройни възможности. Имайки подкрепата на родителите, можете да обсъждате с тях и деликатни теми, като например:

- Когато едно дете не учи, какво могат да направят всички заинтересовани страни, за да се развият у него добри учебни и работни навици?

- Ако едно дете има проблеми с дисциплината, какво могат да направят заинтересованите страни, за да повиши то своята социална компетентност?

- Ако едно дете прекарва целия уикенд пред компютъра, трудно намира приятели в класа или е стеснително, как може да му се помогне?

С кои родители съвместната работа е особено важна?

Много важно е сътрудничеството с родители, с които най-често има недо-разумения и конфликти, и особено със следните категории родители:

- онези, които са скептично настроени към училището;
- онези, чието дете получава лоши бележки;
- онези, чието дете се държи недисциплинирано;
- онези, които са необразовани;
- онези, които в миналото са били критично настроени към училището.

Как учителите да изградят пълноценно сътрудничество с тези родители?

Следващите предложения са примерни. Те, разбира се, трябва да бъдат адаптирани към всеки отделен случай в практиката. Ето как постъпва например госпожа Шнайдер.

Още в началото на учебната година тя се представя писмено на родителите и се обръща към тях по следния начин: *„Много искам да се срещна с Вас в близките дни, за да Ви информирам какво ще учат моите ученици през първата седмица. Вие най-добре познавате(име на детето) и имате най-голям опит в обичуването с него. Вероятно има неща, които можете да споделите с мен, за да мога да го подкрепя в училище още от самото начало.*

За Вас със сигурност е важно детето Ви да се учи добре и да напредва. Това е и моята цел. Знаете, че учениците учат по-успешно, ако нищо не смущава учебните часове и всички внимават. Затова искам да обменим някои идеи. Ще Ви се обадя през следващите дни, за да си уредим среща. Радвам се на съвместната си работа с Вас. Много Ви благодаря за отзивчивостта“.

Първи разговор с родителите. Госпожа Шнайдер предпочита по възможност още през първите две седмици да разговаря с тези родители, съвместната работа с които би могла да бъде трудна. Самата среща трае около 20 – 30 минути и протича по следния начин:

- тя благодари за отзивчивостта и се представя накратко;
- информира накратко родителите за планирания през първите седмици учебен материал;
- моли родителите да ѝ разкажат нещо за детето си, какво значи училището за него и какво би ѝ помогнало по-пълноценно да го подкрепи в часовете;
- засяга темата за правилата и най-вече подчертава на кои самата тя особено държи;
- след това представя на родителите правилата на класа;
- обсъжда с родителите възможните начини на комуникация: чрез имейл, телефон и др.;
- предоставя на родителите писмена информация за себе си – име, телефон, имейл адрес, списък на правилата, на които особено държи, и на общите принципи;
- в края на разговора се обръща към родителите с молба да ги търси винаги, когато сметне за необходимо. *„Бих искала да Ви потърся, когато се нуждая от подкрепа. Съгласни ли сте?“.*

Тази среща с родителите в началото на учебната година служи не само за установяване на първоначален контакт. Учителят може по-добре да съобрази учебното съдържание спрямо индивидуалните потребности на учениците, ако по-рано разбере дали някой страда например от „синдром на дефицит на вниманието“ или „хиперактивност“, какви са познанията му по немски език, дали ще има затруднения с домашните си работи, дали родителите му са не-

образовани и имат ограничени познания по езика, или пък са поставили на детето си особено амбициозни цели.

Да говорим с родителите за правилата. Правилата на класа са основен необходим елемент за успешно протичане на учебния час, но учителят не може да ги прилага дори и при проблемно дете, ако родителите не са съгласни. Разговорът е от огромно значение именно за родителите:

- които по принцип са критично настроени към правилата, защото смятат, че те ще ограничат творческите способности на тяхното дете;
- които и въпреки се затрудняват да въведат и спазват определени правила;
- детето на които се държи странно в училище.

Ако учителят успее да привлече родителите на своя страна по отношение на правилата на класа, неговото влияние върху целия клас нараства. Тогава в класа ще има повече ред, учениците ще учат по-пълноценно и учебните часове ще им доставят повече радост.

Преди госпожа Шнайдер да говори с родителите за правилата на класа, тя споделя с тях на кои правила самата тя особено държи. При това подчертава:

- че те не важат само за учениците, а и самата тя ще прави това, което се изисква от другите;
- че ще измерва постиженията спрямо ясни стандарти.

По този начин тя индиректно показва, че нищо не става без правила. Защо иначе трябва да ги въвежда? Правилата, които трябва да спазва самият учител, биха могли да бъдат например:

- ще се отнасям към вас с уважение;
- ще се грижа за постигане на приятен учебен климат;
- готова съм да обяснявам задачите, докато ги разбере всеки от вас.

Защо са необходими правилата? За съобразяване с целите и ценности на родителите. Госпожа Шнайдер може да обясни най-добре смисъла на правилата, ако съвмести целите и стойностите, които родителите държат да усвои детето им в училище. Основните цели, които родителите желаят децата им да постигнат, са следните:

- да имат добър успех;
- да бъдат в добри отношения с учителя;
- да общуват пълноценно със съучениците си.

В разговора с родителите госпожа Шнайдер казва: „*За Вас със сигурност е важно детето Ви да се учи добре и да напредва. Знаете, че учениците учат по-пълноценно, ако нищо не смущава учебните часове и всички внимават. Но ако в един клас са събрани 20 деца и няма ясни правила, които да се спазват от всички, нещата много бързо ще се объркат. Ясно е, че тогава никой няма да може истински да учи. Отдавам голямо значение на дисциплината, защото тогава в класа е по-тихо, нищо не смущава децата и те учат по-добре. Имате ли възражения?*“.

По този начин тя печели не само сред родители без образование или сред тези с „трудни“ деца. Тя впечатлява и родителите с високи очаквания спрямо училищните постижения на своите деца.

Положителна обратна връзка към родителите преди появата на първите проблеми

Родителите искат да се гордеят с детето си. Затова са особено чувствителни към положителните новини, свързани с него. Това особено се отнася за родителите на „трудните“ деца, но също и за самите „трудни“ родители. Често именно тази група възрастни има зад гърба си минало, което може да бъде критикувано от позицията на училището. И те с право се опасяват, че и в бъдеще ще бъдат осъждани от тази посока. Силната им самоидентификация с детето е вече показател, че ще приемат критиката към него сякаш върху себе си. Това също прави работата с родителите толкова сериозна и важна.

Именно при отношенията с подобни „трудни“ ученици на учителя не му остава нищо друго, освен да критикува поведението на детето. Така най-страшните родителски опасения се сбъдват. Не е чудно, че такива родители избягват съвместната работа с учителите.

Какво се случва? Какво да правим?

За щастие, дори и трудните ученици не са непрекъснато „трудни“, особено в първите учебни дни. Тези възможности могат да бъдат използвани от учителя за даване на положителна обратна връзка за тяхното дете. По този начин се омекотява негативното отношение на родителите към училището и се поставят основите за по-нататъшно сътрудничество.

Затова е много важно още от първия учебен ден учителят да предприеме необходимите стъпки за комуникация и въздействие с този тип деца и веднага да ги сподели с родителите. Например може да им напише имейл със следното съдържание: *„Днес в часа по физкултура Йонас много помогна на един съученик и това истински ме зарадва“*. Или след разговор с Йонас да им изпрати направена с телефона снимка *„Йонас учи по математика“*. Така учителят ще постигне едновременно две цели: ще затвърди връзката си с родителите и ще задълбочи отношенията си със самото дете.

А от това учителят ще има най-голяма полза, когато Йонас евентуално започне да не се държи добре и намали своя успех.

Да говорим с родителите за проблемите

Ако детето получава лоши бележки или има проблеми в поведението, отношенията между учителя и родителите са поставени на изпитание. Учителят трябва да уведоми родителите за проблемите на детето. Това е доста неприятно особено когато родителите го приемат като лична критика.

Как да говорим с родителите за проблемите?

В някои училища е обичайна практика първата родителска среща да се провежда няколко седмици или месеци след началото на учебната година. Предим-

ството на тази практика е, че учителят вече добре познава детето. Недостатък обаче е, ако ученикът междувременно не се е държал добре в училище или не е учил. Тогава център на разговора по време на тази първа родителска среща стават именно проблемите. В отделни случаи конструктивен диалог с родителите вече е невъзможен. Това влияе негативно върху отношението на детето към учителя. То продължава да не учи и да има проблеми с дисциплината си в училище

Какво да направим? Следните възможности могат да ни бъдат много полезни:

Приемете родителите като експерти за тяхното дете

Госпожа Шнайдер казва: *„Днес Ви поканих, за да поговорим как най-добре можем заедно да помогнем на Йонас. Вие най-добре го познавате и имате най-голям опит в общуването с него. Затова много ми се иска да чуя Вашето мнение. Благодаря Ви, че толкова бързо се отзовахте и намерихте време за този разговор.“*

Назовете ясно проблема

Най-добре е, когато учителят описва проблема възможно най-точно. Изрази като *„Йонас се държи агресивно“* не са конкретни. Това може да означава, че е наругал някоя съученичка или че за втори път е скъсал тетрадката на някой съученик. Изразът *„Йонас удари свой съученик“* също не е достатъчно точен. Едно е да го плесне по ръката, съвсем друго, ако е изгубил контрол, блъснал му е главата в стената и учителят в последния момент е предотвратил нещо по-лошо. Госпожа Шнайдер казва: *„Вчера Йонас скъса тетрадката на Карла“*.

Превърнете решаването на проблема в устойчива и трайна цел. Всеки проблем може да бъде решен. Достатъчно е предварително да сте описали конкретно проблемното поведение, за да намерите почти веднага решение за преодоляването му, както ще покажат следните примери:

– Проблем: Детето често не носи учебните помагала със себе си. Трайна цел: да се научи да носи помагалата със себе си.

– Проблем: Детето често се обажда и прекъсва учебния час. Трайна цел: Да се научи да вдига ръка.

– Проблем: По време на междучасията детето е агресивно. Трайна цел: Да не реагира на провокации. Или: Да се научи на самоконтрол. Или: Да се научи да спазва училищните правила.

Госпожа Шнайдер казва: *„Предлагам аз, Вие и Йонас заедно да обмислим как Йонас да се научи да уважава останалите“*. Родителите са готови по-скоро да говорят за възможностите за развитие на своето дете, отколкото за неговите проблеми.

Избягвайте да засягате причините за поведението на Йонас

Родителите му биха могли да кажат: *„Карла го е провокирала“*. И тогава? Обсъждането на причините е като ходене по лед. Подобни разговори обикновено са безполезни, защото:

– се търси виновникът, който често не може да бъде открит;

– заинтересуваните, в случая родителите на Йонас, ще се опитат да снемат отговорността от детето си.

Дори ако Карла е провокирала Йонас, това не извинява неговото поведение. Той е скъсал нейната тетрадка и госпожа Шнайдер е длъжна да реагира. Ако е забелязала, че преди това момичето му е казало нещо, тя естествено трябва да вземе отношение и по този въпрос.

Обсъдете заедно с родителите предимствата за детето, ако самото то поеме ангажимент за промяна.

Родителите и децата най-често се обединяват около цел, която им носи лична мотивация. Следователно какво ще спечели Йонас, ако се научи да уважава своите съученици? За госпожа Шнайдер това е напълно ясно, но за родителите вероятно не. Възможно е родителите да са под въздействие от постъпката на Йонас. Може да се чувстват засрамени или неоснователно критикувани дори ако госпожа Шнайдер не е казала нищо.

Затова е полезно да разговаряте с всички заинтересовани за предимствата, които стоят пред детето, ако приеме Вашето предложение за промяна, и съответно какви ще са недостатъците, ако не го приеме.

Госпожа Шнайдер казва: *„Всички деца в класа видяха какво се случи. След това всички се уплашиха от Йонас и започнаха да го отбягват. Смятам, че ако продължава така, има опасност да се самоизолира. Няма ли да е предимство за него да се научи да се държи по-подходящо? Как смятате?“*. След малка пауза тя продължава: *„Убедена съм, че той по-бързо ще намери приятели, ако се държи добре. И не е ли по-добре за бъдещето му, ако още от днес започне да се учи? Вие поне знаете как е в ежедневието. И там човек трябва да умеє да се владее“*.

Опитайте се да разберете дали родителите споделят набелязаната от Вас цел. Един разговор между Вас, детето и родителите може да бъде успешен само тогава, когато всички са на едно мнение. Това означава, че родителите трябва да подкрепят поне част от Вашето предложение. Не бива да се надявате, че родителите автоматично ще приемат Вашите идеи, дори и когато предложението Ви просто няма алтернатива.

В нашия случай родителите могат да са на мнение, че проблемът не е в Йонас, а в учителя. Това възможно ли е? Много просто. Родителите могат да кажат: *„Вие не можете да се справите с класа, иначе това нямаше да се случи. При Вашия предшественик нямаше такива проблеми“*. Но дори при него да е имало десетки подобни случки, това изявление показва, че все още липсва основа за взаимен диалог. На този фон е безсмислено да се обсъжда какво да се направи по-нататък, за да постигне Йонас своята цел.

Сега обаче учителят е застрашен да попадне в капан като *„Кой е прав?“* или в друг подобен – *„Самозащитата“*. В този случай учителят би казал нещо като *„Това не е вярно, тези проблеми ги има всяка година“*. И така раз-

говорът се превръща в „омагьосан кръг“ – нападение, контранападение и защита. Как можем да подобрим нещата? Вариант е да оставите изявлението на родителите без последствия и да продължите да търсите тяхното съдействие.

Госпожа Шнайдер казва: „*Благодаря за това мнение. Въпреки това готови ли сте заедно да помислим как да помогнем на Йонас?*“. Естествено, тя не очаква да са въодушевени и да кажат „Да, разбира се“. Вероятно родителите просто няма да отговорят. Възможно е да бъдат изненадани от нейната реакция. Смятали са, че тя ще се защитава или обратно – ще ги нападне.

При подобни провокации от страна на родителите е най-добре първо да останем учтиви и второ – да продължим да преследваме целта си – съвместна работа с тях. Сега госпожа Шнайдер има време да постави допълнителни въпроси в тази насока, като например: „*Как мислите, с какво можем да мотивираме Йонас да се държи по-различно?*“ или „*Според Вас не би ли било по-добре, ако при друг подобен случай просто не обърнем внимание на поведението му, или смятате, че е разумно да реагирам решително?*“.

За да избегнем недоразумение: целта на разговора не е непременно да предложим някакви решения на родителите или да ги накараме да предприемат специални мерки у дома. Това би било прекомерно изискване. Целта е далеч по-голяма – госпожа Шнайдер да спечели родителите на своя страна. Това може да бъде например възстановяване на отношенията по смисъла на Бен Фурман (вж. Литературните източници). За учителката е важно родителите да я подкрепят. Защо? Защото у дома Йонас ще ги настрои против нея. За ученика, който е много добър в изиграването на родители и учители, това е просто детска игра. Вкъщи именно той държи информационния монопол, може да измисля всякакви неща за училището и учителя, защото повечето родители са склонни автоматично да вярват на децата си.

Похвалете родителите и бъдете щедри на комплименти

Те ще предпочетат да работят с учителя, ако той им осигурява положителна обратна връзка, като например: „...*Много се радвам, че споделихте*“ или „...*Това е интересен аспект, който засегнахте*“, или „...*Това, което казахте за Йонас, ми помага по-добре да го разбера, благодаря Ви!*“, а накрая „...*Благодарна съм Ви за доверието, което ми оказахте*“.

Уговорете следващи разговори

Ако госпожа Шнайдер и родителите се споразумеят за определена цел, основната за по-нататъшния напредък е положена. При всички случаи обаче е необходима още много работа в детайли и подробности, докато детето действително достигне набелязаната цел. Въпросът – колко още време е необходимо? – продължава да бъде подценяван от професионалистите.

Работата с родителите – важна задача в дейността на училищата

Работата с родителите е основен елемент на учителската професия. И съвсем не е някакъв придатък или украшение. Това трябва да имат предвид и

отговорните за училището и образованието лица. Тази дейност е високо отговорна и изисква структурни предпоставки, които да предоставят на разположение достатъчно време и съответни предложения за образование и допълнителна квалификация.

REFERENCES / ЛИТЕРАТУРА

- Eichhorn, C. (2013a). *Classroom-Management – Beziehungen aufbauen*. Im: Appstore Apple und Google Playstore.
- Eichhorn, C. (2012). *Classroom-Management: Wie Lehrer, Eltern und Schüler guten Unterricht gestalten*. Klett-Cotta. 6. Aufl.
- Eichhorn, C. (2013b). *Chaos im Klassenzimmer: Classroom-Management: Damit guter Unterricht noch besser wird*. Klett-Cotta. 2013. 2. Aufl.
- Eichhorn, C. (2014). *Klassenregeln*. Klett-Cotta. Geplant für www.classroom-management.ch
- Eichhorn, C. (2001). *Bei schlechten Noten helfen gute Eltern. Wie Sie Ihre Kinder klug fördern und richtig coachen*. Klett-Cotta.
- Furman, B.: *Stufen der Verantwortung*. www.kidsskills.org/ German/verantwortung/ (A)

PHILOSOPHY OF CLASSROOM-MANAGEMENT

Abstract. The classroom-management makes the work of the teacher easier.

Its application leads to the improved discipline in the classroom and helps building good relationships between teacher and students. Many studies demonstrate that good relationships between teachers and students decrease by more than 30% the discipline problems in classroom.

The article explains the philosophy of the classroom-management as a preventive-oriented organization of lessons and overviews the most important instruments of the classroom-management. The article also focuses on how using rituals during the lessons leads to maintaining of quietness in classroom and to reduction of conflicts among students. A Scale for observation is introduced, by means of which the teachers will raise their competence regarding the classroom-management.

✉ **Prof. Christoph Eichhorn**
Centre for Psychological Support for Children
Graubünden, Switzerland
E-mail: christoph.eichhorn@t-online.de
christoph.eichhorn@avs.gr.ch